

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 7502/20

- לפני: כבוד המשנה לנשיאה נ' הנדל
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופטת ע' ברון
- העותרים: 1. אבו סביח
2. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר

נגד

- המשיבים: 1. המחלקה לחקירת שוטרים
2. מחלקת עררים בפרקליטות המדינה
3. היועץ המשפטי לממשלה
4. משטרת ישראל

התנגדות למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה: י"ד באייר התשפ"א (26.04.2021)

בשם העותרים: עו"ד נדיה דקה; עו"ד דניאל שנהר

בשם המשיבים: עו"ד ענת גולדשטיין

פסק-דין

המשנה לנשיאה נ' הנדל:

1. ביום 18.11.2018 נעצר עותר 1, יליד 2001 (להלן: העותר), בחשד לזריקת בקבוקי תבערה ואבנים על כוחות הביטחון, והובא אל תחנת המשטרה במגרש הרוסים – שם נחקר מאוחר יותר בנוגע לחשדות כלפיו. למחרת היום, התייצב העותר במחלקה לרפואה דחופה בבית החולים האוניברסיטאי של הדסה הר-הצופים, וטען כי במהלך מעצרו "הוכה בכל חלקי גופו". בבדיקה גופנית שנערכה לו, נמצאו "סימני חבלה

מפושטים – סימני אזיקים במפרקי כפות ידיים, חבלות (המטומה תת עורית) בקרקפת, בצוואר בשני הצדדים, על פני זרועותיו, ובגבו.

ביום 2.12.2018 פנה העותר למשיבה 1 (להלן: מח"ש), והליך על אלימות מצד שוטרים לא מזוהים בפרק הזמן שבו המתין לחקירתו. מח"ש גבתה מהעותר עדות, אך בחלוף מספר חודשים הודיעה כי בתום "בדיקה ראשונית של האירוע", הוחלט שההליך הפלילי "איננו מהווה מסגרת מתאימה לבירורו". משיבה 2 – מחלקת העררים בפרקליטות המדינה (להלן: הפרקליטות) – דחתה ערר על ההחלטה, וקבעה "כי לא הונחה תשתית ראייתית ראשונית המתאימה לפתיחה בחקירה". לדידה, חלק משמעותי בתלונת העותר אינו נתמך בחומר הראיות, מה שמפחית ממשקלה: ראשית, מדובר "בגרסה מול גרסה", שכן "לגרסת הנילונים, כפי שהיא עולה מדו"ח הפעולה שנרשם, לא עולה אינדיקציה להפעלת כוח נגדו (מעבר להליך כבילת ידיו של העורר)". זאת ועוד, "בחינת קטעים מתומללים מתוך חקירתו [...] מעלה כי טענותיו, לפיהן סיפר לחוקר על האלימות שהופעלה נגדו [...] אינן מוצאות ביטוי מתאים בתיעוד חקירתו".

משכך, הוגשה העתירה הנוכחית, במסגרתה ביקשו העותרים לבטל את החלטת הפרקליטות בדבר דחיית הערר – ולהורות על יצירת "נוהל של בדיקת אירועי אלימות נגד עצורים בכלל וקטינים בפרט".

2. בהחלטה שניתנה בעקבות הדיון בעתירה, ציינו כי "באת כוח המשיבים נעתרה לבקשתנו לבחינת שני נושאים: ראשית, הוסכם לתשאל את חוקרו של עותר 1. שנית, בירור כמות השוטרים שנכחה במשמרת המדוברת, לשם בחינת האפשרות לערוך חקירות נוספות". בהתאם, המשיבים עדכנו כי במהלך חודש מאי 2021 נחקר חוקרו של העותר באזהרה "בגין החשד שלא ציין כמתחייב את אמירתו של העותר כי הוכה טרם חקירתו". לדבריהם, החוקר הבהיר שאינו זוכר את המקרה, אך ציין כי הוא מחויב לציין כל תלונה על אלימות, "ככה שאין מצב שחשוד התלונן ולא ציינתי שהוא קיבל מכות [...] וכמו שאמרתי כל החקירות מוקלטות את יכולה ללכת לקחת את החקירה לצפות בה וזהו". בירור נוסף העלה כי במשמרת הרלוונטית נכחו בתחנה 13 שוטרים, מלבד שוטרי מג"ב שהביאו אליה את העותר. לאחר שנתן את דעתו על מכלול החומר הרלוונטי, שב ממלא מקום המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים), ופרקליט מחוז דרום, ודחה את ערר העותר. לדברי המשיבים, אין טעם לחקור כעת את השוטרים שנכחו בתחנה, משום ש"ספק רב" האם יזכרו את האירוע, ובכל מקרה, "אין בנמצא די חומר ראיות אשר יאפשר התמודדות עם טענות אפשריות של השוטרים".

בתגובתם, ציינו העותרים כי תיעוד החקירה שהוצג מתייחס רק לשלב מאוחר שלה, ולכן אין בו כדי להחליש את גרסת העותר לפיה מסר לחוקר על האלימות כלפיו "בעודו מוריד מידיו את האזיקים". זאת, גם על רקע הטענה – שאף הוצגה בחקירת חוקרו של העותר (שורות 53-54 לתיעוד החקירה) – בדבר פער זמנים משמעותי בין תחילת החקירה, לפי "דף החקירה", ובין תחילת התיעוד מחדר החקירה. העותרים מעלים טענות נוספות כלפי ההחלטה, ומסכמים כי ראוי היה לנקוט במאמץ משמעותי יותר לבירור תלונת העותר, לרבות באמצעות בדיקת החשדות מול 13 השוטרים שנכחו בתחנה. במישור העקרוני יותר, הם מלינים על כך ש"הפרוצדורה אשר קבעו המשיבים לצורך בירור תלונות מסוג זה היא בעצמה תורמת להשמדתן של ראיות חיוניות מזיכרוןם של חשודים ועדים פוטנציאליים" – ומובילה לסגירת תיקי אלימות משטרית נגד עצורים.

3. ביום 14.10.2021 ניתן, אפוא, צו על תנאי המורה למשיבים לנמק "מדוע לא תבוטל החלטת משיבה 2 לדחות את ערר העותר על החלטת משיבה 1 לסגור את תיק מח"ש 5614/18". בכתב התשובה, עדכנו המשיבים כי לאחר עיון מחדש בחומר, "ובהינתן" ההערות וההחלטות בהליך דנן, החליט ממלא מקום המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים), ופרקליט מחוז דרום (פלילי) "לקבל את הערר והורה למחלקה לחקירות שוטרים לבצע פעולות חקירה נוספות [...] לשם מיצוי החקירה הפלילית". בנסיבות אלה, טענו המשיבים כי העתירה מיצתה את עצמה, כך שדינה להימחק. לעומתם, העותרים הביעו חשש שהחקירה לא תמוצה, וביקשו להותיר את העתירה תלויה ועומדת לצורך פיקוח על המשך ההליכים – ולשם בירור "הסוגיה העקרונית העולה מהמקרה, שבאה לידי ביטוי בסעד העקרוני שהוסף לעתירה".

4. נוכח ההתפתחויות שתוארו, העתירה בעניינו הפרטי של העותר מיצתה את עצמה, והיא נמחקת בזאת. יש להניח למשיבים למצות את הליכי החקירה – ומובן כי אם העותרים יבקשו להשיג על ההחלטה העתידית, יהיה עליהם לפרוש תשתית עובדתית עדכנית בעניין, כך שאין טעם להותיר את העתירה הנוכחית תלויה ועומדת.

אשר לסעד העקרוני שביקשו העותרים – גיבוש נוהל לבדיקת אירועי אלימות נגד עצורים – דינו להידחות, בשל אי מיצוי הליכים. אף על פי כן, אזכיר כי "שוטר ממלא את תפקידו מכוח סמכויות שהקנתה לו המדינה לטובת שמירה על החוק ועל ביטחון הציבור. סמכויות חשובות שניתנו לו עוסקות בשימוש בכוח, שהמדינה מייחדת לעצמה ולפועלים בשמה. אם שוטר חרג מסמכויותיו ופגע במי מבני הציבור, ודאי אם עשה זאת בהפעלת כוח, יש עניין חברתי רב חשיבות לבחון את המקרה עד תום" (בג"ץ 4845/17 חמדאן נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 5 לחוות דעת השופט ע' גרוסקופף

(28.10.2019)). מבלי להביע, אפוא, עמדה לגבי הצורך בקביעת נוהל קונקרטי לגבי חקירת אלימות שוטרים כלפי עצורים (וראו פסקה 30 לתגובת המשיבים), ברי שיש לפעול לניכוש עשבים אלימים מערוגותיה של משטרת ישראל – ולהבטיח כי התארכותה של "בדיקה ראשונית" חסרת שיניים לא תעניק חסינות לפוגעים.

יתרה מכך, דעתי היא כי עת מדובר על גוף כמחלקה לחקירות שוטרים – קרי, גוף האמון באופן בלעדי על בחינת פעולות השוטרים – מוטלת עליו חובה כפולה ומכופלת לערוך בדיקה ממצה ויסודית של חשדות לפלילים. זוהי חובתה של המחלקה הן כלפי האינטרס הציבורי הרחב, והן כלפי "מפוקחיה", קרי שוטרי משטרת ישראל שאף להם, כפרטים וכארגון, אינטרס בבירור מהיר וממצה של האמת. אומר כי תחושת האישיות היא – על סמך מקבץ של תיקים שהובאו לעיוני בתקופה האחרונה, ובוודאי אינם בגדר מדגם "מדעי" מייצג, כי יש להקפיד יותר על ביצוע יסודי וזריז של חקירות כלפי לובשי מדים החשודים בניצול כוחם לרעה. מתיקים אלה (ראו, למשל, בג"ץ 8079/18 ארליך נ' מפכ"ל המשטרה (2.5.2020); בג"ץ 1331/19 איינהורן נ' ראש המחלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים (27.5.2020); ופסק הדין מושא דנג"ץ 7491/19 נאור נ' חמדאן (12.11.2020)), כמו גם מן התיק הנוכחי, עולה כי לנוכח טיב הטענות המועלות בתלונות מסוג זה, ישנה חשיבות רבה לבדיקה מהירה ויסודית – וכי האיטיות עלולה לשלול את היכולת לרדת לחקר האמת.

5. הטיפול המהותי בעתירה בא, אפוא, אל קיצו – והצו על תנאי שניתן בה, בטל.

השתלשלות העניינים שתוארה לעיל מבהירה כי הייתה הצדקה להגשת העתירה, וכי צעד זה הוא שהוביל למתן הסעד העיקרי שהתבקש במסגרתה. על כן – ובשים לב לעמדת המשיבים, שעמדו על הטיפול המקצועי בתלונת העותר, והדגישו כי המדינה "הייתה קשובה להערותיו של בית המשפט הנכבד" – תישא המדינה בהוצאות העותרים בהליך דנן, בסך 10,000 ₪.

המשנה לנשיאה

השופט י' עמית:

אני מסכים.

שופט

השופטת ברון:

אני מסכימה.

שופטת

אשר על כן, הוחלט כאמור בפסק דינו של המשנה לנשיאה נ' הנדל.

ניתן היום, ט"ו בטבת התשפ"ב (19.12.2021).

שופטת

שופט

המשנה לנשיאה